

ZENON LESZCZYŃSKI
Lublin

POŻEGNANIA

Wśród strat językoznawstwa polskiego z ostatnich pięciu lat odnotowujemy czworo profesorów czynnych kiedyś na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Są to Tadeusz Brajerski (1913-1997), Maria Dłuska (1900-1992), Zbigniew Gołąb (1923-1994), Władysław Kuraszkiewicz (1905-1997). Troje z nich (oprócz Z. Gołąba) zasiliło swoimi publikacjami tom inauguracyjny wydawnictwa „Roczników Humanistycznych” w 1949 roku. Najdłużej i najbardziej aktywnie był związany z Towarzystwem Naukowym KUL prof. Tadeusz Brajerski.

TADEUSZ BRAJERSKI urodził się w Żabnie w pow. krasnostawskim 14 listopada 1913 r.

Po maturze w Kraśniku immatrykulował się w 1932 r. na polonistykę na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Mimo przerwy na służbę wojskową ukończył studia już w 1939 r. Mistrzami jego byli m.in. Stanisław Szober i Witold Doroszewski. Magisterium uzyskał na podstawie pracy wykonanej (1939) pod kierunkiem prof. Władysława Kuraszkiewicza. Jej materiały posłużyły do artykułu *Uwagi o pisarzach Biblii królowej Zofii* (1939), który był debiutem naukowym Tadeusza Brajerskiego.

Asystentem wolontariuszem u prof. Kuraszkiewicza został T. Brajerski na dwa lata przed magisterium. W 1944 r. zgłosił się do pracy na reaktywowanym uniwersytecie. Prowadził zajęcia na filologii klasycznej. Doktorat uzyskał w 1946 r., promowany przez prof. Tadeusza Milewskiego.

Po powrocie W. Kuraszkiewicza z poobozowej rekonwalescencji został u niego kolejno starszym asystentem (1947) i adiunktem (1949) w Katedrze Filologii Słowiańskiej. Od 21 lutego 1951 r. był zastępcą profesora i kierow-

nikiem (do 1983 r.) Katedry Języka Polskiego. Przewód w Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej w 1956 r. dał mu stanowisko docenta na KUL-u. W 1959 r. został profesorem nadzwyczajnym, w 1969 – zwyczajnym.

Poważną część dorobku naukowego prof. Tadeusza Brajerskiego stanowią rozprawy z polszczyzny historycznej. Są wśród nich różne typy opracowań: od historii poszczególnych zjawisk, głównie fonetycznych (jak mazurzenie i tzw. archaizm podhalański) po monograficzny opis języka jednego autora (Konstancji Beniśławskiej). Wiele prac z tego bloku tematycznego należy do dialektologii historycznej. Z czasem w publikacjach T. Brajerskiego zaczyna przeważać problematyka składniowa oraz zagadnienia związane z czasownikiem (strona bierna, aspekt, krotność). Niestety, zamierzona większa praca dotycząca krotności nie została ukończona.

Mimo zaabsorbowania wcześniej tematyką historycznojęzykową, potem – składniową i czasownikową, T. Brajerski podejmował opracowania tematów innego rodzaju. Wielką popularnością cieszy się, także na innych uczelniach, jego podręcznik *Język staro-cerkiewno-słowiański*, 1964 (i późniejsze wydania).

Na siedemdziesięciolecie prof. Tadeusza Brajerskiego wydano dedykowaną mu księgę rozpraw, *Rzetelnej pracy*, „Roczniki Humanistyczne” 30-31(1982-1983), z. 6. Zawiera ona m.in. bibliografię jego publikacji, opracowaną przez dra Zygmunta Gałęckiego. Od tego czasu przybyły jeszcze następujące tytuły: *Język pamiętnika z 1. połowy XIX wieku*, „Roczniki Humanistyczne”, 32(1984), z. 6, ss. 118;

Prewokalizowane j w rękopisie z 1. połowy XIX wieku, „Roczniki Humanistyczne”, 33(1985), z. 6, s. 5-17;

XVIII-wieczne nazwy i maści bydła i koni ze starostwa urzędowskiego i okolicy, „Roczniki Humanistyczne”, 34(1986), z. 6, s. 43-53;

XVII-wieczny dialektyzowany tekst z Księżomieszy (b. powiat kraśnicki), „Roczniki Humanistyczne”, 34(1986), z. 6, s. 37-42;

Ks. T. P u c h a l s k i, *Pamiętnik 1827-1840*, Opracowanie językoznawcze..., Lublin 1987;

O derywacji wewnątrzczasownikowej, w: *Słowistyczne studia językoznawcze*, Wrocław 1987, s. 75-81;

Kilka charakterystycznych właściwości polskiej składni, „Roczniki Humanistyczne”, 35-36(1987-1988), z.6, s. 39-63;

Nazwiska polskie w polskiej urzędowej łacinie XVI-XVIII w., „Roczniki Humanistyczne”, 35-36(1987-1988), z. 6, s. 65-70;

- Łacińskie i greckie zdania z przysłówkiem w orzeczeniu zasadniczym, „Roczniki Humanistyczne”, 36(1988), z. 3, s. 29-34;
- Uwagi o *praesens historicum*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, sectio FF, vol. VI, 9, 1988, s. 103-109;
- Geneza polskich (i słowiańskich) czasowników niedokonanych z formantem przedrostkowym, „Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Gdańskiego”, Sławistyka 6, 1989, s. 61-66 [na karcie tytułowej tomu 1992];
- Tak zwane zwroty adresatywne w *Krakowiakach i góralach* W. Bogusławskiego, „Roczniki Humanistyczne”, 39-40(1991-1992), z. 6, s. 73-80;
- Gwara Żółkiewki w listach z Ameryki, w: *Studia historycznojęzykowe i dialektologiczne*, Kraków 1992, s. 145-161, *Prace Instytutu Języka Polskiego PAN*, t. 78;
- Ichmość panowie Łosiewie małżonkowie*, „Język Polski”, 72(1992), s. 247-250;
- W sprawie przecinków w lubelskich tematach maturalnych, „Obserwator Codzienny w Lublinie”, 14.05.1992, s. 15;
- „Archaizm podhalański” w *Ludycjach wieśnych* z r. 1543, „Roczniki Humanistyczne”, 41(1993), z. 6, s. 21-30;
- Słowiańskie przedrostki czasownikowe i aspekt, w: *Munera linguistica Ladislao Kuraszkiwicz dedicata*, Wrocław 1993, s. 63-67;
- Z historii polskiego słowotwórstwa, „Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Gdańskiego”, *Filologia Polska, Prace Językoznawcze* 17-18, 1993 [na karcie tytułowej: 1994];
- Maciumpanie, mociumdzieju* i niektóre inne stare porzekadła, „Język Polski”, 75(1995), s. 81-89;
- O języku polskim dawnym i dzisiejszym, Lublin 1995, ss. 526 [przedruk wcześniejszych prac];
- Podstawowe honoratiwa we wczesnych komediach Aleksandra Fredry, „Roczniki Humanistyczne”, 43(1995), z. 6, s. 5-70;
- Replika, „Język Polski”, 75(1995), s. 319-320;
- Fleksja przymiotników dzierżawczych typu *Piotrów* i *Annin* w warszawskich zapiskach sądowych z XV i XVI w., „Roczniki Humanistyczne”, 44(1996), z. 6, s. 5-23;
- Kazania augustiańskie nie są zabytkiem małopolskim, „Roczniki Humanistyczne”, 44(1996), z. 6, s. 25-36;
- Nazwiska z *-owicz* i *-ewicz* w lubelskiej książce telefonicznej, „Język Polski”, 77(1997), s. 163-168.

Imię w Polsce i w in[nych] krajach chrześcijańskich, w: Encyklopedia katolicka, t. VII, Lublin 1997, kol. 58-59;

Z gwar ukraińskich Chełmszczyzny. Przedwojenne teksty ukraińskie spod Hrubieszowa, „Annales Universitatis Mariae Curie Skłodowska”, Sectio FF, vol. 14-15, 1996-1997, s. 57-64;

O języku *Kanonu augustiańskiego*, „Roczniki Humanistyczne”, 45-46 (1997-1998), z. 6, s. 11-30.

Przez zamieszczenie w tym tomie ostatniego z tych artykułów, który metodologicznie nawiązuje do początków twórczości naukowej T. Brajerskiego, „Roczniki Humanistyczne” żegnają swojego wieloletniego redaktora i wiernego autora.

Książka *O języku polskim dawnym i dzisiejszym* powtarza w układzie chronologicznym obszerny wybór rozproszonych prac T. Brajerskiego z lat 1939-1987.

Prace T. Brajerskiego charakteryzuje fachowość, rzeczowość, jasny tok wykładu i często odkrywczność. Te cechy przynosiły mu także w dydaktyce uznanie.

Prof. Tadeusz Brajerski przetrwał na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim do emerytury. Zorganizował językoznawcze studia magisterskie, poczynając od 1952 roku (pierwsi magiŝtry zostali wypuszczeni w 1954 roku), kiedy to nawet na paru uniwersytetach państwowych zawieszano przygotowywanie do magisteriów. Poniewaŝ jednak Wydziałowi Nauk Humanistycznych na wiele lat odebrano prawo nadawania doktoratów i habilitacji, T. Brajerski nie mógł, niestety, prowadzić dalej swoich uczniów. Dzisiejsi profesorowie: Ireneusz Bobrowski, Bogusław Kreja, Zenon Leszczyński i Michał Łesiów, którzy pod kierunkiem profesora Brajerskiego napisali prace magisterskie, gdzie indziej zdobywali stopnie naukowe, a Władysław Makarski habilitował się na KUL-u, kiedy T. Brajerski był na emeryturze i nie czuł się na siłach, by przyjąć zaproszenie do udziału w tym przewodzie.

Prof. Tadeusz Brajerski był członkiem kilku towarzystw naukowych. Wyrazem szczególnego uznania było przyznawanie mu przez nie członkostwa honorowego (Polskie Towarzystwo Językoznawcze, Lubelskie Towarzystwo Naukowe). Odznaczony był m.in. medalem Za Zasługi dla KUL.

Do suchego przeglądu dokonań naukowych i dydaktycznych dodajmy, ŝe prof. Tadeusz Brajerski był zawsze życzliwy ludziom, swoim urokiem osobistym podbijał otoczenie.

Zmarł w Lublinie 24 lipca 1997 roku.

MARIA DŁUSKA urodziła się w Kursku, w Rosji, 24 marca 1900 r.

Kierowała Katedrą Języka Polskiego KUL w okresie powojennym, do 1950 r.

Odbyła studia polonistyczne i romanistyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim. Po pobycie naukowym za granicą (Praga, Hamburg, Paryż) habilitowała się w 1935 r. Była adiunktem w Laboratorium Fonetyki Eksperymentalnej na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. Na początku grudnia 1944 r. przybyła na KUL, gdzie najpierw prowadziła zajęcia na romanistyce oraz wykład z językoznawstwa ogólnego, potem zwróciła się ku polonistyce. Wykładała gramatykę polską, przybliżała studentom zagadnienia wersyfikacji. Jej książki: *Prozodia języka polskiego* (1947), *Fonetyka polska, cz. 1: Artykulacje głosek polskich* (1950), *Studia z historii i teorii wersyfikacji polskiej* (1948-1950) – towarzyszyły zajęciom uniwersyteckim w postaci już opublikowanej albo mającej się wkrótce ukazać w druku.

W roku 1950 M. Dłuska zakończyła pracę na KUL-u, przenosząc się na Uniwersytet Jagielloński.

Trzytomowy zbiór jej przeważnie wcześniejszych prac został wydany pt. *Studia i rozprawy* (1970-1971).

Zmarła w Rząsce pod Krakowem 30 marca 1992 r.

ZBIGNIEW GOŁĄB urodził się w Nowym Targu 16 marca 1923 r.

Po studiach w Krakowie i Wrocławiu zamknięto przed nim drogę do pracy na uniwersytecie z przyczyn politycznych. Kiedy prof. T. Brajerski organizował magisterski stopień studiów w 1952 r., powierzył Z. Gołąbowi wykłady z językoznawstwa ogólnego oraz indoeuropejskiego, potem seminarium z gramatyki porównawczej słowiańskiej, lektorat języka bułgarskiego i in. Współpraca Z. Gołąba z KUL-em trwała przez jedną dekadę, tzn. do czasu jego wyjazdu do Ameryki na Katedrę Języków Słowiańskich w Chicago.

Zbigniew Gołąb, niezwykle żywy i chętny dyskutant oraz zapalony mówca w sali wykładowej i poza nią, przyciągał studentów zainteresowanych językoznawstwem, poszerzając ich naukowe horyzonty.

Jego prace dotyczyły językoznawstwa polonistycznego (klasyczny obszerny artykuł *O zróżnicowaniu wewnętrznym gwary podhalańskiej*, 1954), sławistycznego (z zagadnieniami etnogenezy Słowian), szczególnie macedońskiego (z nawiązaniem tureckimi i arumuńskimi), ogólnego (m.in. składnia, współautorstwo *Słownika terminologii językoznawczej*, 1968, z A. Heinzem i K. Polańskim).

Prof. Zbigniew Gołąb zmarł w Chicago 25 marca 1994 r.

WŁADYSŁAW KURASZKIEWICZ urodził się we Włodawie 22 lutego 1905 r.

Studiował we Lwowie pod kierunkiem Tadeusza Lehra-Spławińskiego, także m.in. u Jana Janowa. Następnie pogłębiał studia w Krakowie, m.in. u Jana Rozwadowskiego i Kazimierza Nitscha, co owocowało w jego pracach dialektologicznych, oraz w Pradze i Wiedniu u Nikołaja S. Trubieckiego.

Jego związek z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim, zapoczątkowany przez powierzenie mu w 1936 r. stanowiska profesora nadzwyczajnego, nie trwał długo. Przerwany w 1939 r. aresztowaniem i osadzeniem w obozie koncentracyjnym w Sachsenhausen, odnowiony został w 1946 r. na niespełna cztery lata, spędzane zresztą pół na pół na KUL-u i na Uniwersytecie Wrocławskim. Od lutego 1950 r. przyjął stanowisko profesora zwyczajnego na Uniwersytecie Poznańskim, o czym powiadomił Senat KUL i od 31 maja 1950 r. przestał tu pracować po trzymiesięcznym urlopie bezpłatnym.

W pracy naukowej domeną jego działalności było językoznawstwo polskie i wschodniosłowiańskie – prace dialektologiczne i historycznojęzykowe; statystyka językowa, wydania tekstów staropolskich rot przysięg sądowych, m.in.: *Przegląd gwar województwa lubelskiego* (1931), *Studia nad polskimi samogłoskami nosowymi (rezonans nosowy)* (1932), *Zarys dialektologii wschodniosłowiańskiej* (1954), *Gramoty nowogrodzkie na brzozonej korze* (1957), *Szkice o języku Mikołaja Reja* (1960), *Wyrazy polskie w Słowniku łacińsko-polskim Jana Mączyńskiego* (1963), *Podstawowe wiadomości z gramatyki historycznej języka polskiego z wyborem tekstów staropolskich do ćwiczeń* (1970), *Ruthenica. Studia z historycznej i współczesnej dialektologii wschodniosłowiańskiej* (1985), *Polski język literacki. Studia nad historią i strukturą* (1986).

Poświęcono mu *Slavia Occidentalis* 27 (Poznań 1968), *Studia Polonistyczne* 3 (Poznań 1976) oraz tom studiów *Munera linguistica Ladislao Kuraszkiewicz dedicata* (Wrocław 1993).

Prof. Kuraszkiewicz zmarł w Poznaniu 10 marca 1997 r.

FAREWELL

S u m m a r y

During the last five years four professors in linguistics have died, all of whom have once worked at the Catholic University of Lublin: Tadeusz Brajerski (1913-1997), Maria Dłuska (1900-1992), Zbigniew Gołąb (1923-1994), and Władysław Kuraszkiewicz (1905-1997). T. Brajerski worked for the longest time at the Catholic University of Lublin, i.e. 1932-1997. M. Dłuska had contacts with KUL in the years 1944-1950, Z. Gołąb 1952-1961, and W. Kuraszkiewicz 1936-1950.

Translated by Jan Kłos